

Андреана Спасова, гл. ас. д-р

Институт за литература – Българска академия на науките (София, България)

НИЙ ИЛИ НИЕ ВЪВ ВЕСТНИК „ШУТОШ“: ГРАНИЦИ НА КОЛЕКТИВНАТА ИДЕНТИЧНОСТ

Резюме. Докладът разглежда употребата на местоимението „ний/ние“ в българската възрожденска словесност като средство за изграждане на публицистичния глас и за придаване на представителност на изказването в печата. Изследването стъпва на сатиричния текст „Ний или ние“ на Петко Славейков, публикуван във в. „Шутош“ през 1874 г., за да проследи как възрожденските интелектуалци конструират представите за „ние“ и „другите“ в рамките на българската културна общност. Анализират се стереотипите и начините, по които възрожденците използват езика, за да легитимират своето място в обществения и политически дискурс. Особено внимание се отделя на ролята на колективното „ние“ в публицистичните текстове, като се търси отговор на въпроса: до каква степен езикът на възрожденците служи за самоутвърждаване спрямо външни културни влияния и вътрешни обществени напрежения? Реторическото функциониране на „ний“ и „ние“ излиза извън равнището на езиковия избор и се откроява като средство за изграждане на публицистична позиция и за придаване на представителност на изказването във възрожденския печат.

Ключови думи: възрожденска публицистика, в. „Шутош“, Петко Р. Славейков, Марко Балабанов, сатиричен коментар

Въз основа на сатиричния текст „Ний или ние“ на Петко Р. Славейков, публикуван във в. „Шутош“ през 1874 г., статията се насочва към особеностите на публицистичното изразяване в българския възрожденски печат. В краткия текст формите „ний“ и „ние“, употребявани и синонимно, служат като повод за наблюдение върху начина, по който се изгражда публицистичният глас. Чрез този привиден езиков детайл П. Р. Славейков откроява една характерна особеност на вестникарското писане – склонността личното изказване да се припокрива с общественото мнение и да се представя като глас на по-широката публика, ясно разпознаваема и в писането на Марко Балабанов. Така сатиричният текст не поставя граматически въпрос, а откроява един модел на публицистично присъствие, в който границата между личното изказване и приписваното му обществено значение остава неразграничена.

Показателно е, че отправна точка за съжденията на П. Р. Славейков е езикът, но не като самостоятелен предмет на анализ, а като средство за насочване към конкретна публицистична практика. Препратката към вече

отшумелите филологически дискусии за книжовната норма е включена инструментално и служи като реторически ход, чрез който се отклонява вниманието от езиковото към самото вестникарско писане. Това е изрично заявено и в текста: „Но това е философическо размишление и думата ни тука не е за човека, но просто заради употреблението на речта ний или ние във вестникарството“¹.

Един привидно безобиден повод дава възможност да бъде уязвено журналистическото писане на публичния опонент М. Балабанов. Критическото смисляне от страна на редактора на в. „Шутош“ не е продиктувано от езиковедско любопитство към лексикалната единица „ние“, нейната етимология или граматични форми, а от начина, по който тя функционира като израз на редакторски позиции, разпознаваеми както в сп. „Читалище“, така и във в. „Век“. „Най-типично проявление на журналистическите интерпретации по петкославейковски откриваме в употребата на присъщите на хапливия му език неологизми“². В тази насока П. Р. Славейков успява да уязви специфичната журналистическа стилистика на М. Балабанов, като при това въвежда и неологизъм „азовци“, защитавайки тезата си за демонстративното мнимо писане от името на народа, за псевдогласа, отразяващ вижданията и представите на народа: „Человек толкова обича *Азът* си, щото не желающ да го оскверни, когато потряба да изрази едно събрание, състояще от частици на истото лице, казва *ний* вместо *азовци*“³.

Местоименната форма „ний“ функционира като средство, чрез което единичният говорител се представя като събирателен субект. Именно в това приплъзване от индивидуално към колективно изказване П. Р. Славейков откроява проблематичен момент, за да насочи критиката си към начина, по който публицистичният глас се легитимира като представителен. В този план реториката колективното „ние“ насочва към въпроса как чрез езика се изгражда авторитет и се придава тежест на публицистичното изказване. От ключово значение в журналистическия изказ е използването на стереотипите, чрез които публицистите легитимират своето място в обществения и политическия дискурс. Един от острите критически прицели на П. Р. Славейков, стъпващ и върху лична основа, е свързан с чуждестранното образowanie на М. Балабанов.

От една страна, възможността да завърши в Богословското училище на остров Халки и право в Париж (1870), както и следването му по право в Атина, медицина в Париж (1863) и лекционни посещения по философия в

¹ СЛАВЕЙКОВ, П. Р. *Съчинения. Пълно събрание*. Т. 4. *Хумор и сатира*. София: БАН, 1973, с. 405.

² ГЕТОВА, Е. Петко Славейков – Марко Балабанов: журналистически визии, политически посоки. – В: *Литературата: Образи и контексти. Юбилеен сборник, посветен на 60-годишнината на професор Цветан Ракъовски*. Велико Търново: Фабер, 2019, с. 149. Последващите повторни реферирания ще бъдат давани в съкратен вариант.

³ СЛАВЕЙКОВ, П. Р. *Съчинения. Пълно събрание...*, 1973, с. 405.

Хайделберг (1868), и от друга, засиленото гръцко влияние в разбиранията му, стават повод редакторът на в. „Шутош“ да има отчетливо укорително отношение. От отсрещната страна М. Балабанов също изразява в печата снизходителното си отношение относно Славейковото „килийно образование“⁴. Образованието се превръща в критически маркер на културния сблъсък – за П. Славейков обучението на М. Балабанов навън е белег за елитарна отчужденост, докато бъдещият професор по право, гръцки език и гръцка литература и философия отвърща с иронично снижаване на възпитанието на опонента си, ограничено единствено в българските предели (Търново, Дряново, Трявна и Преображенския манастир). При П. Р. Славейков качеството на познанието и начетеността на М. Балабанов не са атакувани самоцелно, а стават обект на критика заради начина, по който са се превърнали в езикова и поведенческа демонстрация на превъзходство.

Неслучайно в ранния си критически текст за сп. „Читалище“ на страниците на в. „Македония“ П. Р. Славейков не спори с придобитото образование, а с реторическото „обличане“ на учеността му: мислите му са „облечени... като в широкопола и дългоръкавна мантия“, а красноречието му е „старо вече и не на мода“ и сродно с това „у някои от гръцките писатели“⁵. Критиката на П. Р. Славейков разчита стила не като неутрален носител на идеи, а като социален жест – като форма на самопредставяне, чрез която М. Балабанов се откроява, дистанцира и символично се издига над публиката, към която се обръща. Езиковата маниерност започва да функционира не само като естетически недостатък, а като белег на определен тип интелегентско присъствие в публичността.

С метафората за „мантията“ П. Р. Славейков показва, че проблемът за него не е в украсения стил сам по себе си, а в стила, чрез който се изразява определено публично поведение. Такъв език не просто звучи книжно, а поставя говорещия в позиция на отделеност и превъзходство. Така възразението срещу М. Балабанов прераства от стилистична критика, в несъгласие с модела на присъствие в публичността, при който словото не свързва, а отдалечава. Оттук се очертава и по-широката културна граница – между елитарния, схоластичен, чуждоземен стил на изразяване и народността, жив и разбираем език, за който П. Р. Славейков последователно настоява.

През XIX век представата за елинизирания българин и за гръцката общност функционира като устойчив контрапункт във възрожденската словесност, при който близкият друг се мисли едновременно като свой и чужд⁶. В този план публицистиката на П. Р. Славейков позволява да се проследи

⁴ СЛАВЕЙКОВ, П. Р. *Съчинения в осем тома*. Т. 2. *Хумор и сатира*. София: Български писател, 1978, с. 730.

⁵ СЛАВЕЙКОВ, П. Р. Читалище. Повременно списание, издавано от Българското читалище в Цариград. – *Македония*, IV, № 87, 10 окт. 1870, с. 2.

⁶ В този смисъл вж.: АРЕТОВ, Н. *Национална митология и национална литература*. София: Кралица Маб, 2006, с. 49.

как подобно разграничаване се проявява не толкова на равнището на обобщени идеологически конструкции, колкото в конкретни жестове на писане и оценяване. Критическият му поглед се насочва към фигури и позиции в рамките на самата възрожденска публичност, където разграничаването от „другия“ прераства в разграничаване вътре в общността. Така отрицанието на близкия друг не се разгръща като последователна теза, а се проявява ситуативно – в начина, по който се оспорват чуждият авторитет, стилът на изразяване и претенцията за представителност.

В този контекст фигурата на Марко Балабанов се откроява не просто като конкретен адресат на сатиричния коментар, а като носител на определен публицистичен модел, към който е насочена критиката на П. Р. Славейков. Именно тук могат да бъдат съотнесени и наблюденията на Елена Гетова, която проследява как в Славейковата публицистика образът на Балабанов постепенно се типологизира и започва да функционира като разпознаваема фигура в рамките на журналистическото писане. В този смисъл текстът „Ний или ние“ не стои изолиран, а се вписва в по-широка линия, в която чрез ирония и повторяеми характеристики се изгражда устойчив образ на определен тип авторово присъствие. Както отбелязва изследователката, зад тази типологизация стои механизъм на стереотипизиране, при който индивидуалната фигура се превръща в носител на по-общ публицистичен модел.⁷

В публицистиката от 70-те години на XIX век името на П. Р. Славейков се свързва с едно от най-ярките и символно наситени сатирични насочвания към тогавашната възрожденска интелигенция, чието лице често се свързва с фигурите на гръцки и френски възпитаници като Марко Балабанов, Тодор Шишков, Гаврил Кръстевич и др. Зад карикатурното обостряне и комичната маска на определения с подривен характер като „синигерът на „Читалище“; „Клисурската Минерва“ „отец Балабанов“ се разгръща критически прочит на публицистичното изразяване – на това кой и как заема позицията на говорещ от името на българското „ние“. Централният обект на сатирата – езиковата поза на М. Балабанов – е обобщен и пародиран чрез един привиден детайл: реторическото използване на местоимението „ний“. Хумористичното окарикатуряване на явния опонент на П. Р. Славейков минава през езиковата парадигма, за да изпъкне на преден план противопоставянето в политическите убеждения на двамата интелектуалци.

Необходимостта от осмиването на консервативните разбирания и елитарното присъствие на обществени фигури като М. Балабанов е начин ораторски да се самоизтъкне П. Р. Славейков не само като журналист с демократични схващания, но и като самостоятелно мислещ читател. От подобна социална позиция авторът на „Ний или ние“ се противопоставя на начина на поднасяне на информация и публицистичния им прочит в пресата – на излагането на меродавни и представени като общовалидни мнения от т. нар

⁷ ГЕТОВА, Е. *Петко Славейков – Марко Балабанов...*, с. 147.

„азовци“. Техните окончателни и безпроблемни истини провокират П. Р. Славейков да се запита доколко има и е работещ механизмът за критическото им осмисляне от възрожденското общество. Така авторът, без изрично да се заявява като „говорител“ на народа, но със ясно разпознаваема подобна позиция в писането си, апелира към свободното, неклиширано и недогматично изразяване.

В краткия, но изключително показателен текст „Ний или ние“ П. Славейков пита: „Като г-н Балабанов пише сам вестникът си, защо да казва ний вместо аз?“⁸. Това привидно невинно граматическо наблюдение се превръща в цял символен жест – разобличение на претендирането една публична личност да говори от името на българския народ. Употребата на „ний“ е не признак на общата национална идентичност, а своеобразна маска на самозвани авторитети, които си присвояват колективния глас. Неслучайно той добавя с присмех: „Не ще човекът [М. Балабанов, бел. А. С.] да има равен или подобен на себе си“.

П. Р. Славейков допуска и една допълнителна, привидно куртоазна мотивация за използването на „ний“ – възможността М. Балабанов да включва в това множествено число и спомоществателя на в. „Век“, търговеца и общественик Никола Петков Тъпчилещов, натоварен с материалната страна на изданието. Но и тази хипотеза е иронично отхвърлена, тъй като, по думите му, Балабанов „не говори от името на Н. П. Тъпчилещов, който се вижда само в първата страница на вестникът му и нийде в средата или края на земание-даванието“.

Употребата на първо лице, множествено число („ние“) е често присъстваща езикова конструкция и е характерна за журналистическото писане. Тук обаче, в критическия прочит на П. Р. Славейков, тя функционира като израз на доминиращата позиция на М. Балабанов по страниците на цариградския печат, в която личното мнение се представя като общонародно и двете рецептивни нагласи биват смислово приравнени. Друг е въпросът как П. Р. Славейков защитава себе си като публицист, своите идейни схващания и редактираните от него издания и как неговите модели и послание към четящата публика да мисли критично могат да „работят“ двупосочно (което показва релативността, ефективността и неедностранчивостта им). В реторическите похвати на редактора на в. „Шутош“ отвъд апела за безпристрастност, активна съпротива и обективност, се прокрадва излагането на субективна теза, в която личните предубеждения и пристрастия придават свой отпечатък. В този смисъл, четейки критично текста на възрожденеца (както той самият съветва реципиента си), бихме могли да се усъмним в думите му. Затова, опирайки се на стила и на граматическите форми, отново посредством „ние“ писането, може да се запита дали подходът на теоретика и концептуалист П. Р. Славейков влиза в разрез с публицистичните му изяви или това е отново ситуационно решение.

⁸ СЛАВЕЙКОВ, П. Р. Съчинения в осем тома..., 1978, с. 406 и сл. до края на абзаца.

Подобна журналистическа стратегия с пейоративна лексика, насочена към подриване на публични авторитети, донякъде се проявява и като форма на публична защитна (апологетична) реч, в която проличава засилена емоционална експресивност. Периодичният печат предлага най-подходящия, а често и единствен, публично достъпен формат, в който се разгръщат ярките публицистични гласове на П. Р. Славейков и М. Балабанов. Именно в това пространство се очертава пресечната точка на тяхната остра критическа насоченост и продължителното социално-политическо напрежение между двамата, което може да бъде проследено като част от ключовите късноръкожъдени дебати.

Не само в разглежданата статия, но и в редица други авторът понякога прибегва към реторическата конструкция „ние“, докато изразява своето собствено мнение; друг път успоредява двете форми „аз“ и „ние“, като преминава безпроблемно от едната в другата форма. Интересни примери могат да бъдат извлечени от статиите „Личностите“, „Ний или ние“, „Человек спрямо човеците“ и др.:

Ний не ще се опитваме да доказваме, че това са софизми от страната на гонителите и неприятелите на Шутошеви [...] Нека изпитаме. [...] Нека приведем няколко примера за по-добро разбиране на идеята ни. [...] Г. Балабанов не вярваме да има претенцията да налага на обществото своето частно мнение⁹;

„и думата ни тука не е [...] като почитаме началата си и читателите си“¹⁰;

Що ме е грижа мене, аз гледам работите, както си са на света, когато философите гледат света, както им го представи огледалото на куфалото им. Предположете огледалото малечко и светът става светче [...] – предположете огледалото много голямо и вие ще имате светундра, т.е. голям, „балабан свят“, както би казали абхазците черкези*... (*[под линия, бел. А. С.] Ние не знаем дали думата балабан е чисто черкезка, но знаем добре, че черкезите казват „балабан аллах“ вместо „велик бог“, а от балабан става Балабанов, т. е. Великанов или Големанов; но тука ние говорим за словопроизведението на думата, а не за г. Балабанова, който не е от черкезко произхождение, доколкото знаем.) [...] Но аз пак ще кажа: що ме е мене грижа. [...] Разумявате ли що искам да ви кажа? [...] И тъй ние откриваме какво е *человек* спрямо *човеците*.¹¹

При П. Р. Славейков преминаването между „аз“ и „ние“ заслужава внимание, защото не е еднакво натоварено в рамките на един и същи текст. В „Человек спрямо човеците“ „аз“-ът извежда разсъждението в по-личен и философски план – там, където авторът говори от собствена гледна точка и разсъждава за човека през различните мащаби на самовъзприемане и от-

⁹ СЛАВЕЙКОВ, П. Р. Личностите – *Шутош*, I, № 19, 9 март 1874, с. 154.

¹⁰ СЛАВЕЙКОВ, П. Р. Съчинения в осем тома..., 1978, с. 405. (Първа публ.: Ний или ние. – *Шутош*, I, № 18, 2 март 1874.)

¹¹ СЛАВЕЙКОВ, П. Р. Человек спрямо човеците. – *Шутош*, I, № 32, 8 юни 1874, с. 249, 250.

ношение към света. Когато обаче текстът преминава към етимологичната и иронична игра с „балабан“, извеждано към значения като „Великанов или Големанов“, „велик бог“, а оттам и към прозрачния намек към М. Балабанов, „ние“-то в бележката под линия вече не принадлежи на същия глас или най-малкото демонстрира разграничаване. Този глас вече маркира редакционната позиция на „Шутош“, която уточнява, коментира и същевременно се дистанцира. П. Р. Славейков не просто сменя местоимения и стилистично борави с тях, а пренарежда самата позиция, от която текстът мисли и назовава своя предмет; насочва към различните нива на публицистично писане.

Същото напрежение се вижда и в „Ний или ние“, където журналистът атакува претенцията на М. Балабанов да говори от името на мнозина, но самият той също прибегва до „ние“. Именно тук текстът става особено интересен, защото не противопоставя просто „лошото“ Балабаново „ние“ на „доброто“ авторово „аз“, а разиграва два различни модуса на множественото число.¹² При П. Р. Славейков „ние“-то се легитимира като редакционно и аргументативно – като глас на издание, което открито заявява своята позиция, съзнава своята публика и полага усилие да обоснове идеята си. При иронизираната от него реторика у М. Балабанов проблемът не е самото множествено число, а онзи ефект на несанкционирана представителност, при който частното мнение се подава като общозадължително и едва ли не саморазбиращо се за българското общество. Тъкмо тук проличава, че П. Р. Славейков не отрича „ние“-то като публицистична форма, а проблематизира начина, по който чрез него се изгражда привидна представителност в печата. Критиката му е насочена към писането, при което индивидуалната позиция се прикрива зад формата на множественото число и се представя като глас на по-широката публика.

В тази връзка не по-малко интригуващ е критическият коментар на П. Р. Славейков за сп. „Читалище“ и неговия редактор като чужд и недостъпен заради схоластичния си изказ за по-широкия читателски кръг. В този укор се прокрадва и идеята за демократизирането на знанието и за необходимостта възрожденската интелигенция да пише на разбираем и ясен български език:

Ний обаче сме далеч, засега поне, да поставим този малък недостатък във вина на списанието и на списателя, като си наумяваме, че когато преди 25 години най-напред хванахме перо да пишем уж български, сами ний пишехме чисто по черковний език. Ний ся надеем и вярваме, че г. Балабанов като следува да

¹² В тази връзка любопитна е следосвобожденската му статия „Подлистник Ала-Остен. Нова граматика от яворина“ (1879), в която идейно-политическите виждания на П. Р. Славейков са умело претворени през призмата на езиково-граматическата парадигма. В трудноповторимия му сатирично-хумористичен стил са вплетени множество реминисценции от античната и европейската литература, чийто прочит предполагат едно допълнително и по-разширено изследване, което тук остава встрани от по-тясно разглежданата тема, но остава да бъде разгърнато. (С друг акцент статията е обект на внимание също: ГЕТОВА, Е. „По реда на новий ни макаронический языкъ“: език и политика във вестник „Остен“ (1879) (в съавторство с Петя Карамфилова). – *Научни трудове на ПУ „Паисий Хилендарски“*, т. 62, кн. 1, сб. А, 2024 – Филология, Пловдив: Пловдивско университетско издателство, 2025, с. 95–106.)

пише, за няколко време ще дойде, без да усети, до землището, което завзема днес писменният наш език, и ще усвои все повече и повече по-общеприетият начин на писанието по езикът ни.¹³

М. Балабанов като възпитаник на гръцки и френски институции възплачва за П. Р. Славейков определен тип интелегентско присъствие в българската публичност – образован, самоуверен и склонен да говори от позицията на всепризнат авторитет. В сатиричната перспектива на редактора на в. „Шутош“ обаче именно тази фигура започва да се свързва с едно елитарно и самозатворено „ний“, отдалечено както от народната реч, така и от живото усещане за обществените напрежения. Ситуирането на „ний“ и „ние“ в статията „Ний или ние“ се превръща в средство за ситуиране на една разпознаваема публицистична позиция в рамките на възрожденския печат. Формите открояват разграничението, което П. Р. Славейков прави спрямо писането на Марко Балабанов, при което начинът на изразяване придобива и социално-политическо измерение. Така сатиричният текст фиксира не просто езиков детайл, а различни начини на присъствие и авторитет в публичното пространство.

В този смисъл наблюденията на Е. Гетова са особено полезни, тъй като показват как в публицистиката на П. Р. Славейков образът на Марко Балабанов се изгражда чрез поредица от фолклорни, религиозни и сатирични алюзии, които последователно подкопават неговата авторитетност. По този начин индивидуалната фигура се превръща в носител на разпознаваем публицистичен образ, към който е насочена критиката. Неслучайно, както отбелязва изследователката, „На Марко Балабанов [...] е отказана възможността да влезе в традиционната лексика и предсказуема еднотипност на журналистическия жаргон в рамките на частната употреба на множественото число на ‘аз’“¹⁴.

През 1874 г., когато сатиричният стил на П. Р. Славейков е вече напълно разгърнат на страниците на „Шутош“, тази линия се откроява още по-рязко в статията „Преуспеянието на българската журналистика“. Там обект на критика е цялостното публицистично присъствие на редактори и сътрудници на вестниците „Век“, „Източно време“ и англо-френския му вариант „Левант таймс“, представено като маниерно, неясно и отчуждено от българския читател. П. Р. Славейков иронично отбелязва, че „За да разбере някой за какво говори [журналистиката, бел. А. С.] и какво иска да каже в този член Източно време [...] Трябва или дявол да е, или поне да е учил и да знае дяволската граматика на български език“¹⁵. Самото писане се оказва изпитание за „грешните читатели“, а стилът му е определен като „дяволски“.

Последователно застъпената демонизираща образност е подкрепена

¹³ СЛАВЕЙКОВ, П. Р. *Читалище...*, с. 2.

¹⁴ ГЕТОВА, Е. *Петко Славейков – Марко Балабанов...*, с. 147.

¹⁵ СЛАВЕЙКОВ, П. Р. Преуспеянието на българската журналистика. – *Шутош*, I, № 25, 20 апр. 1874, с. 198 и сл. цит.

с множество цитирани фрагменти от сатирично коментирани издания. П. Р. Славейков язвително и с остър сарказъм подчертава разрыва между претенциозната публицистична реч, непреводимостта на текстовете и липсата на езиков усет и съобразяване с българската читателска среда. Това обобщение намира концентриран израз в следния фрагмент: „Но можем ли да не благодарим на Век и на Източно време, които с появения си отвори тази светла епоха на българската книжевност, в която и кукумявките кукуват, и чортовете диктуват, и таласъмните списуват, за да просветят колкото по-скоро потънали в крака на невежеството българския народ?“¹⁶

Накрая П. Р. Славейков компрометира публицистичния стил на изданията чрез звукови, фолклорни и лозунгови натрупвания: „Кой няма да извика с нас урра! Сиво момче, бял калпак, стръмно усое, ду-ду-ду!“ Тук патосът не просто е снижен, а е доведен до ръба на собственото си разпадане, при което звученето започва да измества смисъла. Именно така риторическата функция на „ний“ се откроява не като изолиран езиков детайл, а като част от по-общ критически поглед към един тип говорене, което търси висота, сериозност и популярност, но нерядко се затваря в собствената си риторическа самодостатъчност.

В разглежданите текстове на П. Р. Славейков вниманието последователно се насочва към начина на публицистично изразяване, при който чрез форми като „ний“ и „ние“ се създава ефект на представителност и се прикрива индивидуалната позиция. Анализът на „Ний или ние“ показва, че този похват не е случаен, а е част от по-широк критически жест, насочен към разпознаваеми практики във възрожденския печат. Тъкмо в този план писането на М. Балабанов се откроява като конкретен адресат на Петко-Славейковата ирония, в който подобен начин на изразяване е доведен до значимост. Сатиричният текст не се изчерпва с отделен езиков детайл, а откроява начин на писане, в който границата между личното изказване и представяното като споделено мнение остава проблематична.

ЛИТЕРАТУРА

АРЕТОВ, Н. *Национална митология и национална литература*. София: Кралица Ма6, 2006. [ARETOV, N. *Natsionalna mitologia i natsionalna literatura*. Sofia: Kralitsa Mab, 2006.]

ГЕТОВА, Е. Петко Славейков – Марко Балабанов: журналистически визии, политически посоки. – В: *Литературата: Образи и контексти. Юбилеен сборник, посветен на 60-годишнината на професор Цветан Раковски*. Съст. А. Вачева, Б. Илиева, Е. Азманова-Рударска и др. Велико Търново: Фабер, 2019, с. 138–153. [GETOVA, E. Petko Slaveykov – Marko Balabanov: zhurnalisticheski vizii, politicheski posoki. – V: *Literaturata: Obrazi i konteksti. Yubileen sbornik, posveten na 60-godishninata na profesor Tsvetan Rakovski*. Sast. A. Vacheva, B. Ilieva, E. Azmanova-Rudarska i dr. Veliko Tarnovo: Faber, 2019, s. 138–153.]

¹⁶ СЛАВЕЙКОВ, П. Р. *Преуспеянието...*, с. 200 и сл.

ГЕТОВА, Е. „По реда на новий ни макаронический языкъ“: език и политика във вестник „Остен“ (1879) (в съавторство с Петя Карамфилова). – *Научни трудове на ПУ „Паисий Хилендарски“*, т. 62, кн. 1, сб. А, 2024 – Филология, Пловдив: Пловдивско университетско издателство, 2025, с. 95–106. [GETOVA, E. “Po reda na novyy ni makaronicheskiy yazyka”: ezik i politika vav vestnik “Osten” (1879) (v saavtorstvo s Petya Karamfilova). – *Nauchni trudove na PU “Paisiy Hilendarski”*, t. 62, kn. 1, sb. A, 2024 – Filologia, Plovdiv: Plovdivsko universitetsko izdatelstvo, 2025, s. 95–106.]

СЛАВЕЙКОВ, П. Р. Читалище. Повременно списание, издавано от Българското читалище в Цариград. – *Македония*, IV, № 87, 10 окт. 1870, с. 2. [SLAVEYKOV, P. R. Chitalishte. Povremenno spisanie, izdavano ot Balgarskoto chitalishte v Tsarigrad. – *Makedonia*, IV, № 87, 10 okt. 1870, s. 2.]

СЛАВЕЙКОВ, П. Р. Ний или ние. – *Шутощ*, I, № 18, 2 март 1874. [SLAVEYKOV, P. R. Niy ili nie. – *Shutosh*, I, № 18, 2 mart 1874.]

СЛАВЕЙКОВ, П. Р. Личностите – *Шутощ*, I, № 19, 9 март 1874, с. 154–155. [SLAVEYKOV, P. R. Lichnostite. – *Shutosh*, I, № 19, 9 mart 1874, s. 154–155.]

СЛАВЕЙКОВ, П. Р. Преуспеянието на българската журналистика. – *Шутощ*, I, № 25, 20 апр. 1874, с. 198–200. [SLAVEYKOV, P. R. Preuspeyanieto na balgarskata zhurnalistika. – *Shutosh*, I, № 25, 20 apr. 1874, s. 198–200.]

СЛАВЕЙКОВ, П. Р. Человек спрямо човеците. – *Шутощ*, I, № 32, 8 юни 1874, с. 249–250. [SLAVEYKOV, P. R. Chelovek spryamо chelovetsite. – *Shutosh*, I, № 32, 8 yuni 1874, s. 249–250.]

СЛАВЕЙКОВ, П. Р. Подлистник Ала-Остен. Нова граматика от яворина. – *Целокупна България*, 1879, № 20–21, с. 1–3. [SLAVEYKOV, P. R. Podlistnik Ala-Osten. Nova gramatika ot yavorina. – *Tselokupna Balgaria*, 1879, № 20–21, s. 1–3.]

СЛАВЕЙКОВ, П. Р. Съчинения. Пълно събрание. Т. 4. Хумор и сатира. Под ред. на П. Динеков и др. Съст. С. Баева. София: Българска академия на науките, 1973. [SLAVEYKOV, P. R. Sachineniya. Palno sabranie. T. 4. Humor i satira. Pod red. na P. Dinekov i dr. Sast. S. Baeva. Sofia: Balgarska akademiya na naukite, 1973.]

СЛАВЕЙКОВ, П. Р. Съчинения в осем тома. Т. 2. Хумор и сатира. Под ред. на Цв. Унджиева. София: Български писател, 1978. [SLAVEYKOV, P. R. Sachineniya v osem toma. T. 2. Humor i satira. Pod red. na Tsv. Undzhieva. Sofia: Balgarski pisatel, 1978.]

WE OR WE (NIY ILI NIE) IN THE NEWSPAPER “SHUTOSH”: BOUNDARIES OF THE COLLECTIVE IDENTITY

Abstract. The paper examines the use of *niy/nie* (we/we – on different stylistic levels of language) in Bulgarian National Revival literature as a means of constructing a journalistic voice and conferring representativeness on expression in the press. The study is grounded in the satirical text “Niy ili nie” (“We or We” – on different stylistic levels) by Petko R. Slaveykov, published in the newspaper *Shutosh* in 1874, in order to trace how National Revival intellectuals constructed the categories of *we* and the *others* within the framework of the Bulgarian cultural community. The analysis focuses on stereotypes and the

rhetorical strategies employed by these intellectuals to legitimize their place in the public and political discourse. Particular attention is paid to the role of the collective *we* in the Bulgarian press, with the aim of addressing the following question: to what extent does the language of the Revival function as a means of self-affirmation in opposition to external cultural influences and internal social tensions? The rhetorical functioning of *niy* and *nie* extends beyond the level of linguistic choice and emerges as a means of constructing a journalistic stance and conferring representativeness on expression in the Revival press. *Keywords:* Bulgarian Revival journalism, *Shutosh* newspaper, Petko R. Slaveykov, Marko Balabanov, satirical commentary

Andriana Spasova, Assist. Prof.

ORCID iD: 0000-0002-0159-5347

Institute for Literature – Bulgarian Academy of Sciences

52, Shipchencki Prohod Blvd., Block 17, Sofia 1113, Bulgaria

E-mail: andriana.spasova@gmail.com